

"הנסיכה הכלואה" טיפול בילדה הסובלת ממחלת מעי דלקתית חמורה ובהוריה

דורית בן גד אלבז

"באגדה ... לובשת המשאלה ביטוי גלוי ... היא מציעה (בניגוד לחלום) פורקן לכל הלחצים, ולא זו בלבד שהיא מצביעה על דרכים לפתרון בעיות, היא גם מבטיחה, שהפתרון ה'מאושר' אכן יימצא" (בטלהיים, קסמן של אגדות)

חל עיכוב בהתפתחותה המוטורית, וזיו התחילה לזחול רק בגיל שנה וללכת בגיל שנתיים. סביב המעבר לאכילה דרך הפה נתגלו קשיים. זיו הייתה מאוד "בררנית", והיו תקופות ארוכות שבהן הסכימה לאכול רק מאכל אחד (מילקי או לחם טבול במיץ של סלט). היו קשיים גם סביב שגרת האכילה המשפחתית, כמו אכילה יחד סביב שולחן, זמני האכילה וסוגי המאכלים. ההורים הרגישו שחלק ניכר מהיום סובב סביב האוכל והאכילה של זיו, ושעניין זה הוא מקור למאבקים ולמניפולציות.

זיו הגיעה לטיפול כשברקע אבחנה של הפרעת הזנה ותת-משקל. גילית שמאחורי האבחנה הזו, יש סיפור רפואי טראומטי לא מעובד, גם שלה וגם של הוריה. נראה היה שההורים וזיו סובלים מ"טראומה רפואית" (pediatric medical traumatic stress), מושג שנחקר בעשורים האחרונים ונוגע רבות בהשפעה של מחלה פיזית על חייו הרגשיים של האדם (Kazak et al., 2006).

במקרה זה, שבו באים לידי ביטוי תסמינים סומטיים של אכילה בררנית לצד עיבוד טראומה, אנו "מקשיבים למטופל". פגשתי את זיו בחדר הטיפול שבמרפאה למחלות ילדים, המוכרת לה מהפגישות אצל הרופא. דיברנו על כך שהיא מגיעה אליי בעקבות מחלתה. כבר מרגע כניסתה לחדר היא נמשכה לבובות הפליימוביל, והבנתי שכלי הטיפול המרכזי יהיה משחק. הטיפול בזיו ארך כשנתיים, בין גיל חמש לגיל שבע.

תקופה ראשונה - "בית - בית חולים"

בפגישות הראשונות שיחקה זיו בעיקר ב"בית". יש בית עם משפחה, זוג הורים (שהם בעצם בובות של רופא ורופאה מבית החולים), ארבעה ילדים (אחות גדולה, אח, אחות ותינוק). ישנם גם כלבים וחתולים וגם תוכי. זמן רב הוקדש לסיודור הבית:

זיו בת חמש, נראית כבת שלוש, הופנתה לטיפול על ידי רופא גסטרו שאיתו עבדתי בשיתוף פעולה. "אני מפנה אלייך משפחה, ילדה עם אכילה בררנית, מטופלים במרפאת האכילה, אבל אני מרגיש שיש עוד משהו מסביב", כתב לי. אני פוגשת את ההורים, שומעת על ילדה עם דעות מוצקות, מלאת אנרגיה שמחוברת ל-PEG (מכשיר האכילה מלאכותית) ולסטומה (שקית שמחליפה את המעי).

צילום: דורית בן גד אלבז

ההורים מספרים כי בגיל ארבעה חודשים, כשעברה נוסף להנקה גם לתחליף חלב (מטרנה), התגלה אצלה דם בצואה, והחלו בירורים רפואיים שונים שבמהלכם גם ניתנה הוראה לאם להפסיק להניק. באותה תקופה החלה זיו גם להקיא. זיו אושפזה לתקופה ארוכה (כמעט ארבעה חודשים) שבמהלכה ירדה מאוד במשקל ללא סיבה רפואית ברורה לכך. עלו השערות של אלרגיה לחלבונים או לאוכל באופן כללי. בכל פעם ניסו סוגי מזון שונים ובדקו תגובות. בסופו של דבר אובחנה זיו כחולת קרוהן (מחלת מעי דלקתית) בצורה חמורה מאוד, עם חוסר תגובה להרבה מהתרופות. בשל המשקל הנמוך והאשפוזים

דורית בן גד אלבז היא פסיכולוגית רפואית וחינוכית מומחית, כיום עובדת בקופת חולים מאוחדת, במרכז בריאות הילד, סביב מקרים של מחלות כרוניות וכאבים פסיכוסומטיים. עובדת בשפ"ח ירושלים ובקליניקה פרטית, ומנחה קבוצת ילדים במכון הגסטרו בשערי צדק. dorit.bengad@gmail.com
ברצוני להודות למדריכות שליוו אותי בטיפול בזיו, גב' אהובה יבין ארנון וגב' שרה הרמתי שהעדינות, הרגישות והחוכמה שלהן מלוות אותי עד היום. תודה נוספת לד"ר אייל שטייר על שיתוף הפעולה בינינו במקרה זה ובמקרים נוספים. הפרטים האישיים שוננו לשמירת פרטיות המטופלת ומשפחתה.

בשונה מסביבת בית החולים מראשית חייה. בה בעת, עסקו ההורים בפגישות ההדרכה עימם בגבולות ובהצבת גבולות לזיו (ואולי באופן מקביל בארגון "הבית שלהם", הגדרת תפקידים ומסגרת ביתית שהיו חסרים להם בתחילת תפקידם כהורים). ההורים עסקו גם בפחדים שלהם לעבור עוד שלבים בתהליך כמו לנתק את זיו לגמרי ממכשיר ה-PEG. במהלך הזמן זיו אכלה הרבה יותר סוגים של אוכל, בכמויות טובות יותר, והעיסוק באכילה השתנה, גם אצל ההורים וגם אצלה.

תקופה שנייה - "ארמון"

לאחר כחמישה חודשים של טיפול זיו שינתה את המשחק בפליימוביל, ובנתה סיפור אגדה שבו ישנם זוג הורים (הבובות של הרופאים) שהופכים להיות "הרעים", ויש נסיכה שכלואה בכלוב. הנסיך מגיע בכל בוקר להציל אותה, והיא משתחררת. אולם כשיורד הלילה, מתרחש כישוף והיא חוזרת אל הכלוב, וכך בכל בוקר מחדש מתרחש סיפור ההצלה (לי זה העלה אסוציאציה למכשיר ה-PEG שאליו היא התחברה להזנה בכל לילה). יש במשחק עיסוק רב בטוב ורע, ובשאלה: מי רע באמת? ומי עושה את עצמו כזה? כששאלתי את זיו מתי יוסר הכישוף והנסיכה לא תחזור לכלוב, היא ענתה: "הנסיך יציל אותה לתמיד רק כשזיו תפסיק לבוא לדורית...". נראה שברובד מסוים זיו הרגישה שהסיפור יוכל להיפתר רק כשיושלם תהליך, שהיא תרגיש אחרת, כשהטיפול יסתיים. במהלך הפגישות הסיפור הוסיף להתפתח, הנסיכה למדה להציל את עצמה, ובמקביל זיו דרשה מהוריה להוריד את כמות "הפחיות" שהיא קיבלה בכל לילה.

אני קיבלתי במשחק זה את תפקיד "הנסיך" ונאלצתי להתמודד עם תסכול רב מכך שבכל פעם אני מצילה את הנסיכה והיא בכל זאת חוזרת לכלוב. פעמים רבות מצאתי את עצמי רוצה להתווכח עם זיו, אולם הבנתי שעליי לשחק את המשחק בהתאם לסיפור שלה. עם זאת, הרשיתי לעצמי לשאול את זיו שאלות על הסיפור, כמו: מה הוא הכישוף? האם הנסיכה נכנסת מרצונה לכלוב? השאלות אפשרו לזיו ולי לדבר על "המחלה" באופן עקיף, ובכך לחבר גם אותה לפחד ולרצון בשינוי. להבנתי לאחר שנבנה "הבית" והגבולות, יכלה זיו להתפנות לעסוק באופן מטפורי במחלה שלה, ויותר מכך, בתחושות שעלו בה מול ההורים שלה ומול העולם בהקשר זה.

בפגישות עם ההורים שוחחנו רבות על החשש שלהם מהידרדרות במצבה הרפואי של זיו, ועל הפחד להפחית בהזנה. לאחת מהפגישות הצטרף גם הרופא, ואני למדתי שגם הוא מפחד משינוי: הוא אמר, "כרגע המצב ממש טוב, המעי לא מודלק, למה שנרצה להחזיר את הסטומה...". בעזרת ההדרכה

ההיטים, כיסאות, שולחן אוכל. בכל פעם זיו מחלקת תפקידים: "תהיי האמא", "תהיי הכלב". התמה שחוזרת היא ריב ודחייה של מישהו, בהתחלה בין הכלבים או החיות ואחר כך עם האח שמציק לכולם. תוך כדי משחק מספרת לי זיו על הבית שלה ועל דברים מהחיים, חלקם מוגזמים (למשל שכבר בגיל שנה וחצי ידעה את מספרי הטלפון של ההורים). הרבה פעמים יש הרגשה שהמשחק נקטע באמצע בגלל שנגמר הזמן. מתוך הבנה שלזיו צורך בשליטה, צורך שבעבודה עם חולים גיליתי לא פעם שהוא מועצם אצלם אולי בשל חוויית חוסר השליטה במחלה, נראה היה שיש צורך בהכנה שלה ל"סיום המפגש" ונוצר מעין טקס סיום שבו אנו מחזירות יחד את הפליימוביל לארון. מפגישות אלה יצאתי לעיתים קרובות מותשת ועייפה.

אולי בתחילה היה משהו פחות אותנטי ואמיתי במשחקה של זיו, מה שעורר בי קושי ועייפות, ובאיזשהו אופן כשסיפור המחלה החל לעלות מתחת לפני השטח, זיו פחות עייפה אותי. דרך נוספת היא לראות את "הבית" כגוף של זיו, ואת הדחייה כיחסה לאיברים החולים, מה שהיה קשה עד מתיש עבורי. עם הזמן החלה להיווצר אינטגרציה בין החלקים החולים לבריאים והמפגש נעשה פחות מתיש

מתיש

בהמשך חל שינוי. זיו החלה להביא יותר דמויות של חולים, והייתה הרגשה שהיא מביאה יותר את עצמה, ואני כבר לא יצאתי מהפגישות עייפה מאוד. אולי בתחילה היה משהו פחות אותנטי ואמיתי במשחקה של זיו, מה שעורר בי קושי ועייפות, ובאיזשהו אופן כשסיפור המחלה החל לעלות מתחת לפני השטח, זיו פחות עייפה אותי. דרך נוספת היא לראות את "הבית" כגוף של זיו, ואת הדחייה כיחסה לאיברים החולים, מה שהיה קשה עד מתיש עבורי. עם הזמן החלה להיווצר אינטגרציה בין החלקים החולים לבריאים והמפגש נעשה פחות מתיש.

נראה שזיו עסקה בחלק זה של הטיפול בהגדרת "הבית" שלה, שבו ההורים תפקיד "רפואי" נוסף לתפקיד הנורמטיבי. היא עסקה ב"בניית הבית וסידורו", בית של ילדה עם חלקים בריאים,

ישנה, לבין בריאות - בובה ערה. במהלך המשחקים הללו זיו ואני דיברנו יותר גם על מה שקרה לה. היא סיפרה על בדיקות הדם שהיא צריכה לעשות, על מה שקרה לה כשהייתה תינוקת. בדיעבד נוכחתי לדעת שגם אצלי נוצר פיצול, וכשההורים שאלו אותי על ערב שמתקיים במרכז לילדים עם מחלות מעי, תגובתי הראשונית הייתה לשאול איך זה נוגע אליהם. ברגע שהצלחתי לעשות חיבור ולראות את זיו כילדה אחת, ילדה שחיה חיים מלאים וחולה במחלת מעי חמורה, יכלה גם היא לאחד את ההיבטים השונים, ולמעשה כשהמשחק הפך ליותר ישיר גם הדיבור שלי עם זיו נעשה ישיר יותר. נראה שזיו הרגישה שניתן לדבר עימי על המחלה ועל הבדיקות בלי שאבהל מצד אחד ובלי שאכתיב לה כיצד לנהוג מן הצד השני. במהלך השיחות עם זיו אני "זוכרת" שמדובר בילדה שהסתובבה בעולם עם שלושה "חורים" ועם תחושה חזקה של חודרנות, ושעליי לצעוד בקצב ובדרך הנכונה עבורה. בה בעת, בפגישות עם ההורים בשלב זה הם דיברו פחות על האוכל והמחלה ויותר על חיי היומיום עם זיו. הטיפול בולפסון הופך להרבה פחות אינטנסיבי, והעיסוק באכילה משתנה.

בעזרת ההדרכה הבנתי שהמבוגרים (ההורים והרופא) חווים "טראומה רפואית", ושלואור שינויים בטיפול בעבר שהובילו לחזרת התסמינים הם מפחדים להתקדם בטיפול. אני שוחחתי על כך הן עם ההורים והן עם הרופא, שכן הבאת הדברים למודעות עוזרת לכולם להתחיל ולנסות שינוי הדרגתי, במסגרתו מופחתת ההזנה הלילית

תקופה חמישית - מחילות תת־קרקעיות, מעבר אל פני השטח, לקראת סיום

בחדר הטיפול, על הקיר, יש ציור של עץ עם שורשים שבתוכו ומתחתיו גרות משפחות שונות של חיות. יום אחד זיו הגיעה לחדר ואמרה שנמאס לה "לשחק". היא ביקשה שאוריד את התמונה, ואנחנו התבוננו יחד בפרטים השונים, בחיות ובדברים הנסתרים. רק אחרי כמה שבועות שמתי לב עד כמה דומות המחילות למעי. במעבר ממשחק לשיחה והתבוננות יש המשך

הבנתי שהמבוגרים (ההורים והרופא) חווים "טראומה רפואית", ושלואור שינויים בטיפול בעבר שהובילו לחזרת התסמינים הם מפחדים להתקדם בטיפול. אני שוחחתי על כך הן עם ההורים והן עם הרופא, שכן הבאת הדברים למודעות עוזרת לכולם להתחיל ולנסות שינוי הדרגתי, במסגרתו מופחתת ההזנה הלילית.

תקופה שלישית - "רחוב"

לאחר כחודשיים וחצי של המשחק בסיפור האגדה, ולאחר שההורים אכן הורידו בכמויות ההזנה ב-PEG, זיו חיפשה מחדש מה לעשות בחדר. היא פנתה בפעם הראשונה למשחקי קופסה וניסיונו לשחק מונפול. ישנם כמה מפגשים סביב משחק זה (הגמשנו את חוקי המונפול, על פי רצונה של זיו), ואז חזרה זיו לשחק בפליימוביל אבל בבובות שונות, כעת בחרה במשפחה של "שחורים". זיו שיחקה בבית ובבית הספר, ביחסים בין אחים, בין חברים בכיתה. מעין מעבר מחולי לבריאות תחילה דרך דמיות "אחרות", "ציליות" (יונג, 1975). הרגשתי בתקופה הזאת שהיא עושה אתנחתא או מתחילה שינוי, ועוברת מעיסוק במצבה הרפואי לסוגיות אופייניות לגילה. עם זאת, בתקופה זו עלתה הרבה דמות של "אמא רעה". הרגשתי מוטרדת מהאופנויות של דמות זו, הייתה לי הרגשה שהעיסוק בזה לקוח מהחיים. חשבתי איך להעלות את זה עם ההורים, ובמקביל האם פתחה את אחת הפגישות בכך שהיו כמה אירועים שבהם היא צעקה על זיו סביב החלפת השקית. תוך כדי המפגש הבנו גם אני וגם ההורים שיש בהם כעס על זיו על כך שהיא חולה, על כך שהם סובלים בגללה, על כל העומס שמחלתה גורמת להם. נראה לי, שברגע שניתנה הבנה ולגיטימציה לכעס הזה, הוא לא היה צריך עוד לצאת בדרך עקיפה (acting out), והאם יכלה שוב לזכור ולהבין את הסבל של זיו. מעניין לחשוב על דמות זו בהקשר יונגיאני. אריק נימון מדבר על בגידת "האם הטובה" במצבי מחלה ועל התקבעות ארכיטיפ "האם הרעה" (Neuman, 1955).

תקופה רביעית - בית חולים

אחרי כחודש וחצי זיו חזרה לשחק בפליימוביל של בית החולים, אך הפעם הדמויות הן רופאים, והמשחק הוא ממש בילדה או בילדים חולים המגיעים לטיפול בבית החולים. היא שיחקה כמה פעמים בילדה עם כאבי בטן שלא מוצאים מה יש לה. בפגישות אחרות היא עשתה לחולים בדיקות דם, ניתוחים ועוד. מדי פעם היא בנתה את בית החולים כחלק מבית המשפחה, ואת דמות הילדה סימלו שתי בובות, וזה ההסבר שנתנה: "זאת [בובה לבושה רוד] היא הילדה כשהיא ישנה, וזאת [בובה אחרת] היא הילדה כשהיא ערה". עולה תחושה של פיצול בין מחלה - בובה

באמצעות משחק אפשר לפגוש רבות מהחוויות "הרפואיות" שלה שהתרחשו בשלב קדם מילולי ולעבדן תחילה מתוך ערוץ דומה. נראה היה שהמשחק הוא מנקודות הכוח והבריאות של זיו, וששימוש בכלי זה יאפשר עיבוד ונגיעה במחלה ובהשלכותיה, הפיזיות והרגשיות. פסיכואנליטיקאים רבים, בהם ויניקוט (1995) ואקסליין (1968), מציינים שבמשחק, מלבד האפשרות להביט אל העולם הלא מודע של הילד, יש איכויות מרפאות כשלעצמן. "ראוי לזכור תמיד שהמשחק עצמו הוא תרפיה ... הרגע המשמעותי הוא הרגע שבו הילד או הילדה מפתיעים את עצמם, לא הרגע שבו אני מציג את הפירוש המתוחכם שלי" (ויניקוט, 1995, עמ' 76-77). זיו השתמשה בחדר - ובמובן מסוים גם במטפלת - כדי לשחזר את חוויותיה וליצור להם "תיקון". בספרו "שערות הזהב של השד" כותב באומן (2005) על סיפורי אגדה ועל היותם מראה לצדדים קשים בנפש. זיו השתמשה במשחק בסיפור אגדה על נסיכה מכושפת והורים "רעים". מדהים לראות את הבחירות שעשתה במהלך המשחק, ואת הסימבוליות גם בפרטים הקטנים. כפי שצוין, דמויות ההורים היו למעשה בובות פליימוביל של רופא ורופאה, הנסיכה הייתה דמות של בובה רגילה, ורק הנסיך היה דמות פליימוביל עם כתר קטן על הראש. להרגשתי בחרה זיו דווקא בבובות אלה (מתוך מגוון גדול שהיה בחדר) להדגים את הקשר למחלה ואת התפקיד הרפואי של הוריה בחייה. נראה שהטיפול אפשר את ההתפתחות שחלה בסיפור: השינוי בעמדת הנסיכה מפסיבית לאקטיבית, ובמקביל הדרישה של זיו מהוריה באופן גלוי להוריד את כמות "הפחיות" שקיבלה בכל לילה. כמטפלת הרגשתי שתפקידי בחלק זה של הטיפול הוא להיות מעיין "כלי משחק" של זיו, אולי באופן שמקביל לחווייתה של זיו את עצמה ככלי של הרופאים שכן לתחושתה איש לא הקשיב או שאל לרצונה בטיפול (בעיקר בגלל היותה פעוטה). ייתכן שההזדהות ההשלכתית שחשתי כנסיך שלא מצליח לשחרר את הנסיכה ולא יכול להחליט שהיא תישאר משוחררת, והעובדה שהבעתי את תחושותיי דרך המשחק, אפשרו לזיו לאט-לאט להשתחרר מהעמדה הפסיבית, לגרום

של השינוי שתיארתי קודם.

למעשה, לאור השיפור במצבה של זיו, הן מבחינת האכילה, הן בתפקוד המשפחתי והן ביחס למחלה, ולצד דרישות המערכת, החלטנו על סיום הטיפול. דווקא אז התחילה זיו לדבר באופן ישיר על המחלה, והטיפול עבר למישור גלוי יותר. כך, למשל, זיו סיפרה שהיא מפחדת מבדיקת הגסטרוסקופיה שעליה לעבור (בדיקה בהרדמה). הצעתי לה שנעשה הכנה לבדיקה והשתמשתי בחוברת הכנה לניתוח שקיימת בחדרי. ההורים סיפרו אחר כך שבהרדמה זו לעומת הרדמות רבות שזיו עברה בעבר זיו הייתה רגועה יותר, ושיתפה פעולה עם הצוות הרפואי. מתוך ההכנה לבדיקה זיו ואני דיברנו על המעי שלה, על הניתוחים שעברה, ועל מה שעוד תצטרך לעבור. ראינו יחד תמונה של מעי, וזיו הרשתה לעצמה להגיד שזה מעצבן, שהיא רוצה להיות כמו כולם, שנמאס לה מהסטומה. סביב ההכנה להרדמה עלו פרוצדורות רפואיות קודמות, עלו זיכרונות. נראה שאחרי שנעשה עיבוד במישור הסימבולי, שאפשר עיבוד רגשי של חוויות פחות מודעות ופחות קונקרטיות של המחלה, נפתחה האפשרות לעיבוד ישיר יותר של היבטים יומיומיים ומודעים יותר.

נראה לי, שברגע שניתנה הבנה ולגיטימציה לכעס הזה, הוא לא היה צריך עוד לצאת בדרך עקיפה

דיון וסיכום

הטיפול בזיו נע בין הוויה לעשייה ועבודה ממוקדת. מתוך ההיכרות עם זיו והוריה נראה היה שיש צורך מצד אחד בשימוש בכלים ממוקדים: עיבוד סיפור המחלה, עבודה משותפת עם הצוות הרפואי ועזרה בהבנה של השפעות המחלה על נפשה של זיו ועל נפש הוריה, ומן הצד השני, בגלל גילה הרך, היה צורך למצוא את דרך העבודה המתאימה לשלב ההתפתחותי ולקצב שלה.

סיפור מחלתה של זיו היה רווי התערבויות רפואיות שחלקן היו לא נכונות, כמו הבקשה מהאם להפסיק להניק, האבחנות המוטעות למחלתה ושימוש בתרופות רבות שבדיעבד הזיקו לה. נראה היה שמול העשייה (doing) הרפואית הרבה (גם במרפאת האכילה בוולפסון) היה צורך להיות בהוויה (being), לנקוט טיפול שנמצא עם זיו ב"מקום שלה" ומאפשר לה שליטה על התכנים ועל הקצב ולמעשה יוצר מרחב ביניים, בין המציאות לעולם הפנימי, כפי שדיבר עליו ויניקוט (1971, הראל 2009). הטיפול

הצעצועים לאחר המשחק. שאלתי למה הוא מתכוון והוא אמר שמאז שהתחלנו בטיפול ברור לזיו שעליה לאסוף את הצעצועים בבית. יכולנו להצביע יחד על כך שהשינוי נבע גם משינוי הגישה שלהם כהורים. הדגשתי רבות שלמען בריאותה הנפשית של זיו היא זקוקה ליחס כאל ילדה בריאה, למעט בתחומים שהמחלה משפיעה עליהם ישירות. פגישות רבות הוקדשו לשרטוט הקו הדק המפריד בין תחומים אלו. ההורים למדו לעצור ולשאול את עצמם כיצד היו מגיבים להתנהגות דומה אם הייתה נעשית על ידי אחותה של זיו; כלי זה אפשר להם לשנות את התייחסותם לזיו ואף נתן לגיטימציה לשונות הקיימת בין ההורים בתפיסתם החינוכית.

ההיכרות עם זיו בחדר הטיפול עזרה לי רבות בעבודה עם ההורים והצוות הרפואי, שכן זיו עוררה רגשות אצל כולנו. מצד אחד יכולנו להתפעל מיכולותיה, מהיצירתיות, מהחוכמה ומהדמיון, ופעמים רבות יכולנו אף "לשכוח" שמדובר בילדה הסובלת ממחלה (זיו מעולם לא נזקקה לרוקן את הסטומה בחדר), ומצד שני הרגשתי לעיתים ממש על בשרי מעט מתחושותיהם של ההורים והרופאים: את התסכול מטיפול שלא עוזר (הנסיכה שנכלאת בכל פעם מחדש), את הכאב בלהיות "האם הרעה" ואת העלבון בלהיות דמות דחוייה. אלו אפשרו לי לתווך את זיו עבור המבוגרים, לעזור להם להרגיש את הדברים מנקודת מבטה, לאפשר גם להם כמוני לראות את החלקים הבריאים, ועם זאת גם להיות אמפתית לפחדים שלהם מחזרת תסמיני המחלה ולצורך שלהם לגונן עליה ולא לגרום לה לתסכול כשאינם "חייבים".

מתוך סיפור האגדה של זיו ניתן ללמוד רבות על ההשפעות השונות של מחלה על ילד ועל משפחתו, על הקשר החזק בן גוף לנפש ועל הקו הדק שעליו מתהלך המטפל, בין עשייה להווייה. ניתן ללמוד גם על הקסם שנוצר בין מטפל למטופל, קסם שיכול לאפשר לנסיכה להציל את עצמה.

לנסיכה לשחרר את עצמה, ולה להביע סוף-סוף את רצונה בהפחתת ההזנה המלאכותית. לאחר שעידנו חלק מסיפור המחלה באופן לא מילולי ודרך משחק דרמטי יכלו להיכנס לחדר "כלים" נוספים, ישרים יותר. כך, למשל, השתמשנו בחוברת הכנה לפני ניתוח, לפני הרדמה, ובפגישה אחרת בדקנו יחד את תפקיד המעי בגוף והבנו טוב יותר את המחלה של זיו.

לאור ההבנה כי ההורים חוו טראומה רפואית, נתנו הסבר למה שעבר עליהם ולמה שעבר על זיו. הבנה זו אפשרה להורים לראות את הדברים בפרספקטיבה ובמכוונות לכוחות הבריאים שלהם, וכתוצאה מכך יכלו לקבל את התגובות שלהם ושל זיו כטבעיות ונורמליות. כך, למשל, הבינו ההורים את התנהגותה של זיו בנושא האכילה לא כמניפולציה אלא כצורך שלה ללמוד לאכול (כפעוט). הבנה זו אפשרה להם לתת לזיו לאכול סוגי מרקמים שונים בלי לחוש רגשות אשמה על כך שהמאכלים שביקשה אינם תואמים לגילה.

כשהמשחק הפך ליותר ישיר גם הדיבור שלי עם זיו נעשה ישיר יותר... בה בעת, בפגישות עם ההורים בשלב זה הם דיברו פחות על האוכל והמחלה ויותר על חיי היומיום עם זיו

נקודה נוספת של עבודה הייתה סביב הפרדה בין הצרכים המיוחדים של זיו כחולה לבין הגבולות שהיא זקוקה להם כילדה בת שש. האב שאל באחת הפגישות האם דיברתי עם זיו על איסוף

מקורות

1. אקסליין, ו' (1968). דיבס, הילד שמחפש את זהותו. תרגום: י' הלוי. ישראל: ספריית הפועלים.
2. באומן, א' (2005). שערות הזהב של השד, אגדות גרים כראי לצד האפל של הנפש. ישראל: מודן.
3. בטלהיים, ב' (1980). סוד קסמן של האגדות ותרומתן להתפתחות הנפשית של הילד. ישראל: רשפים.
4. הראל, א' (2009). "סוד קיסמו". בתוך וינקוט, ד', עצמי אמיתי, עצמי כוזב, עריכה: ע' ברמן (עמ' 9-21). תל אביב: עם עובד.
5. וינקוט, ד' (1995) משחק ומציאות. תל אביב: עם עובד.
6. יונג, ק' (1975). הפסיכולוגיה של הלא-מודע. תרגום: ח' איזק. תל אביב: דביר.
7. Neumann, E. (1995). *The Great Mother: An analysis of the archetype*. NJ: Princeton University Press.
8. Kazak, E., Kassam-Adams, N., Schneider, S., Zelikovsky, N. Alderfer, M. & Rourke, M. (2006). An integrative model of pediatric medical traumatic stress. *Journal of Pediatric Psychology* 31(4) pp. 343-355.